

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Yhteistyöhön tulisi saada mukaan laajasti eri kulttuureita ja katsomuksia edustavia tahoja. Erityisesti rasismin häirinnän ja väkivallan torjunnassa olisi olennaista saada toimintaan mukaan häirinnän ja väkivallan potentiaalisten kohteiden lisäksi ne tahot, joilta näissä tilanteissa haetaan apua. Avuntarjoajien puutteellinen kommunikointi ja väheksyvät asenteet, jotka nousevat yhteisöissä jatkuvasti esille, heikentävät perustavanlaatuisesti luottamusta suomalaista järjestelmää ja virkahenkilöiden tahtotilaa kohtaan. Tämä taas vaikuttaa voimakkaasti kokemukseen yhdenvertaisuudesta. Esimerkiksi poliisin ja monikulttuurijärjestöjen välinen yhteistyö on todettu toimivaksi keinoksi alentaa kynnystä ennaltaehkäiseviin yhteydenottoihin ja muuhun kommunikaatioon. Tämä taas on lisännyt vieraskielisten yhteisöjen luottamusta poliisia kohtaan.

Valtioneuvoston tiedonannon valmistelun yhteydessä kuultiin jonkin verran palautetta siitä, että joitakin yhteisöjä ei kuultu valmistelussa. Moniheli toimi lausujana useiden eri kulttuurien puolestapuhujana, mutta toimeenpanon aikana tehtävässä sidosryhmäyhteistyössä tulisi kiinnittää huomiota yhteistyökumppaneiden mahdollisimman monimuotoiseen joukkoon. Toimimme tässä mielellämme tukena yhteisöjen kontaktoinnissa. Yhteistyöstä viestittäessä tulisi myös selkeästi ilmaista, mikä toiminnan tarkoitus on, ja mihin osallistujat voivat vaikuttaa.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

Maahanmuuttoon liittyvää politiikkaa tehdään tällä hetkellä turvallistamisen perspektiivistä. Maahantulijoista luodaan kuvaa potentiaalisina rikollisina, joiden aiheuttaman turvallisuusuhan vuoksi mm. kansalaisuuden saamiseen vaadittavaa oleskeluaikaa pidennetään. Tällaisten uhkakuvien luonti perustuu rodulliseen syrjintään, jossa yksittäisten toimijoiden tekojen seuraukset ulottuvat kokonaisuun ihmisryhmiin. Kun tällaista syrjintää tapahtuu valtionhallinnon ja ministeriöiden tasolla, olisi Monihelin näkökulmasta olennaisinta aloittaa syrjinnän torjuminen siitä, että koulutetaan viranomaiset tunnistamaan omia ennakkoluulojaan. Vain näin voidaan lainsäädännön suunnittelussa

ja valmistelussa luottaa siihen, että päätökset perustuvat tutkittuun tietoon, ei ennakkoluuloihin ja uhkakuihin.

Luotamme siihen, että intersektionaaliset näkökulmat ovat jossain määrin läsnä kaikessa toiminnassa. Niiden ymmärrys tulee toimenpideohjelman luonnoksesta riittävän selkeästi ilmi. Ottaisimme erityishuomioinnin kohdalla näkökulmaksi sen, millä sektorilla intersektionaalisuus on toimijoille vähiten tuttua. Kaikki muut toimenpiteet kohdistuvat käytännössä ammattilaisiin, paitsi ensimmäinen: yhteiskunnallinen ilmapiiri ja keskustelu. Sen kohteena on käytännössä koko väestö. Siksi pidämme intersektionaalisen ajattelun huomiointia tässä toimenpidekokonaisuudessa erityisen tärkeänä. Kansallisen tason kampanja ennakkoluuloista, niiden tunnistamisesta ja niihin suhtautumisesta voisi olla hyvä tapa aloittaa, ja Moniheli on sen toteutuksessa mukana mielellään.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

Ohjelman selkeä puute on islamofobian torjuntaan liittyvä toimenpideohjelma. Tähän liittyen tehdään jo erinomaista työtä järjestökentällä, lähiaikoina esimerkiksi Fem-R:n ja Amal ry:n toimesta. Islamofobia täytyy nostaa antisemitismin rinnalle erillisenä toimintaohjelmana, jolla ehkäistään rasistista häirintää ja väkivaltaa. Islaminuskon kohdalla uskontoon perustuvaan syrjintään yhdistyy yleisesti syrjintä ihonvärin perusteella. Se ulottuu muslimien lisäksi muslimiksi oletettuihin. Kun islamofobiaa on Suomessa esillä hallituksen tasolla asti, olisi erittäin tärkeää, että nimenomaan hallitus myös sitoutuisi sitä torjuviin toimiin.

Lisäksi puuttuu sanktiorakenne yhdenvertaisuussuunnitelman toteuttamatta jättämisestä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen noudattamista, mutta on selvää, että valvonta ja suunnitelman toteuttamiseen tuotetut resurssit ovat tällä hetkellä riittämättömiä. Toimenpideohjelmassa todetaan ansiokkaasti se, että yhdenvertaisuussuunnitelma toteutuu useimmiten muodollisesti, ja että yli kolmannes Suomen virastoista ei ole kouluttanut henkilöstöään yhdenvertaisuuskysymyksistä lainkaan. Tähän on saatava selkeä muutos, ja Valtioneuvoston kanslian on edistettävä yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen täyttämisen priorisointia kaikilla valtionhallinnon tasoilla.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Eri toimintojen kohderyhmistä muodostetut fokusryhmät, joiden tehtävänä olisi tarkastella toiminta-alueella tapahtuvia muutoksia voisi olla yksi toimiva keino laajamittaisten muutosten seuraamiseen.

Muut kommentit

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Moniheli ry kiittää mahdollisuudesta lausua toimenpideohjelmasta rasismien torjumiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Moniheli on ollut mukana toimenpideohjelman laatimisessa sen alkuvalmisteluista alkaen osallistuen suulliseen asiantuntijakuulemiseen tiedonannon valmistelussa

ja kommentoiden valmistunutta tiedonantoa. Aikaisemmissa lausunnoissamme olemme painottaneet seuraavia kohtia: kotoutujan yhdenvertaisuus, rekrytointisyrjintä ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen vaikuttavat yhteiskunnan rakenteet. Seuraavassa arvioimme toimenpideohjelman onnistumista näiden seikkojen näkökulmasta.

1. Moniheli on ilmaissut huolensa uuden kotoutumiseen ja maahantuloon liittyvän lainsäädännön vaikutuksista maahanmuuttajien yhdenvertaisten oikeuksien toteutumiseen kotoutumisprosesseissa. Maahantulijoiden joukossa halutaan suosia korkeasti koulutettuja ammattilaisia, ja heidän prosessiaan helpotetaan erityisdirektiivillä. Suomeen tulee kuitenkin jatkossakin ihmisiä kaikenlaisilla taustoilla. Näiden ihmisten kotoutumisprosessiin ja hallitusohjelmassa suunniteltujen toimien vaikutuksiin ei oteta toimenpideohjelmassa kantaa millään tavalla. Näitä muutoksia ovat mm. kotoutujan vastuuttaminen oman kotoutumisprosessin sujumisesta, mikä asettaa vaaraan mm. digi- ja kielitaidottomat maahantulijat. Tätä ryhmää järjestöt ovat tukeneet toistaiseksi, mutta järjestörahoitusten leikkaukset vaarantavat tukitoiminnan. Eriarvoisuus kotoutumisprosesseissa edesauttaa kotoutumisen epäonnistumista, syrjäytymistä ja monitasoisia ongelmia, jotka käyvät yleensä yhteiskunnalle kalliiksi.

2. Vieraskielisten syrjintä rekrytoinnissa ja nimeen perustuvat oletukset suomen kielen taidosta ovat Suomessa arkipäivää. Toimenpideohjelmassa otetaan kantaa työelämän yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen. Moniheli kaipaa konkreettisempia, työnantajille suunnattuja toimia sekä kotoutujien vankempaa tukemista työllistymisessä. Kansalaisuuden saamiseen liittyvien työ- ja ansiovelvoitteiden täyttäminen syrjivien rekrytointirakenteiden keskellä muodostuu muuten suureksi ongelmaksi.

3. Hallitusohjelmassa, samoin kuin uudessa kotoutumista koskevassa lainsäädännössä painotetaan ennaltaehkäisevien toimintojen toteuttamista yhteistyössä järjestökentän kanssa. Järjestöjen tekemä työ tukee yksilöiden yhdenvertaisuutta, sillä järjestöt tarjoavat täydentäviä palveluita, joiden avulla haavoittuvassa asemassa olevat yksilöt pääsevät lähemmäs ns. normaalia. Näitä haavoittuvassa asemassa olevia ovat mm. suomalaista järjestelmää heikosti tuntevat tai vieraskieliset maahanmuuttajat, mielen tai muun terveyden haasteista kärsivät, kehitysvammaiset / autistiset, heikoilla digitaidoilla varustetut ja intersektionaalisesta syrjinnästä kärsivät ihmiset. Joukko ei ole pieni.

Jos yhdenvertaisuuden toteutuminen lasketaan paljolti järjestöjen varaan samalla, kun tehdään historiallisen suuria ja potentiaalisesti sektoria lamauttavia leikkauksia järjestöjen toimintaedellytyksiin, Moniheli näkee suuren riskin yhdenvertaisuuden toteutumiselle.

Moniheli näkee toimenpideohjelman sisällössä paljon hyvää: suomalaisen järjestelmän kehityskohtia on tuotu esiin laajasti ja kansainväliseltä yhteisöltä saatuja palautteita ja suosituksia on kuunneltu. Hyvää on myös se, että tunnistetaan yhdenvertaisuuden edistämiselvoitteen puutteellinen täyttyminen, sekä yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumisen näkökulma koulutuksen

kohdalla. Tätä näkökulmaa suotaisiin nähtävän myös työelämää koskevalla painopistealueella. Kiitämme myös Valtioneuvoston kanslian toimenpiteitä rekrytoinnin monimuotoistamiseksi. Representaation lisääminen valtionhallinnossa on tärkeä askel luottamuksen rakentamisessa maahan muuttaneeseen väestöön.

Toimenpideohjelma on kuitenkin edelleen hyvin ylätasoinen. Kaipaamme tietoa siitä, miten sen sisältämiä tavoitteita lähdetään konkreettisesti toteuttamaan. Lisäksi siihen nähden, että kyse on rasismien vastaisesta toimenpideohjelmasta, maahan muuttaneista ja maahanmuutosta puhutaan ohjelmassa todella vähän. Yhteiskunnan, kansalaisten ja uskontojen monimuotoisuuden tunnistaminen ja ymmärtäminen on tekijä, jota kaipaamme toimenpideohjelmaan läpileikkaavasti lisää.

Kumpunen Raakel
Moniheli ry